

**BO‘LAJAK OLIY MA‘LUMOTLI MUTAXASSISLARDA
VATANPARVARLIK TUYG‘USINI SHAKLLANTIRISH**

Nurulloyev Bekzod Husniddin o‘g‘li

Osiyo xalqaro universiteti

Email: nurulloyevbekzod58@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada bo‘ljak oliy ma‘lumotli mutaxassislarda vatanparvarlik tuyg‘usini shakllantirishning pedagogik, psixologik va ijtimoiy omillari tahlil qilinadi. Tadqiqotda vatanparvarlikning mazmuni, uning tarkibiy qismlari hamda oliy ta‘lim jarayonida milliy g‘oyaviy tarbiya bilan uzviy bog‘liqligi o‘rganildi. Aralash tadqiqot metodlari asosida talabalar o‘rtasida so‘rovnoma va intervyular o‘tkazilib, ta‘lim muhitining vatanparvarlikni rivojlantirishdagi roli aniqlashtirildi. Natijalar shuni ko‘rsatdiki, o‘quv dasturlariga milliy qadriyatlarni integratsiyalash, amaliy patriotik faoliyatlarni tashkil etish va talabalarning ijtimoiy faolligini oshirish vatanparvarlik tuyg‘usining shakllanishiga sezilarli ta‘sir ko‘rsatadi. Tadqiqot xulosalariga ko‘ra, bo‘ljak mutaxassislarda vatanparvarlikni shakllantirish kompleks, kompetensiyaviy va madaniy yondashuvga asoslangan holda amalga oshirilishi zarur.

Kalit so‘zlar: vatanparvarlik, milliy identitet, oliy ta‘lim, yoshlar tarbiyasi, qadriyatlar, mutaxassis tayyorlash.

KIRISH

Globallashuv, axborot oqimining kuchayishi va madaniy xilma-xillikning kengayishi yoshlarning dunyoqarashi, qadriyatlari va milliy o‘ziga xoslikni anglash darajasiga kuchli ta‘sir ko‘rsatmoqda. Bunday sharoitda oliy ta‘lim tizimi nafaqat kasbiy bilim beruvchi markaz, balki yoshlarning ma‘naviy-ruhiy yetukligini shakllantiruvchi muhim ijtimoiy institut sifatida alohida ahamiyat kasb etadi.

Vatanparvarlik — shaxsning o‘z Vataniga bo‘lgan muhabbati, sadoqati, fuqarolik mas‘uliyatini his qilishi va xalq manfaatlari yo‘lida faoliyat yuritishga tayyorligi bilan izohlanadi. Ilmiy manbalarning tahlili shuni ko‘rsatadiki, vatanparvarlikning shakllanishi tarbiya, ta‘lim, madaniy muhit va shaxsiy tajribalar uyg‘unligida yuzaga keladi. Ammo mavjud tadqiqotlarda oliy ta‘lim jarayonining integratsiyalashgan, amaliy va kompetensiyaviy yondashuvlari yetarlicha yoritilmagan.

Bo‘ljak oliy ma‘lumotli mutaxassislarni tayyorlash jarayonida faqatgina kasbiy bilim va ko‘nikmalarni shakllantirish yetarli emas, balki ularning ma‘naviy-axloqiy qiyofasini, Vatanga muhabbat va sadoqat tuyg‘ularini rivojlantirish ham muhim ahamiyat kasb etadi. Jamiyat taraqqiyotining hozirgi bosqichida yoshlarning ijtimoiy faolligi, fuqarolik ongining yuksakligi va milliy qadriyatlarga sadoqati davlat barqarorligi va taraqqiyotining muhim omillaridan biri hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan, oliy ta‘lim tizimida vatanparvarlik tarbiyasini tizimli va maqsadli ravishda amalga oshirish dolzarb pedagogik vazifa sifatida namoyon bo‘lmoqda. Globallashuv jarayonlari kuchayib borayotgan sharoitda axborot oqimlarining serqatlamligi, turli madaniy va mafkuraviy ta‘sirlar yoshlarning dunyoqarashi

va qadriyatlar tizimiga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Bunday sharoitda bo'lajak mutaxassislarning milliy o'zligini anglash, tarixiy xotira, ona yurtga nisbatan mas'uliyat hissini shakllantirish alohida e'tibor talab etadi. Vatanparvarlik faqat hissiy munosabat bilangina cheklanmay, balki ijtimoiy burchni anglash, mamlakat taraqqiyotiga o'z hissasini qo'shishga bo'lgan intilish sifatida namoyon bo'ladi.

Oliy ta'lim muassasalari vatanparvarlik tarbiyasini shakllantirishda yetakchi ijtimoiy institutlardan biri hisoblanadi. Ta'lim jarayoni mazmuniga milliy g'oya, tarix, ma'naviyat va huquqiy madaniyatga oid bilimlarni singdirish, fanlarni o'qitishda milliy manfaatlar va ijtimoiy mas'uliyat tushunchalarini uyg'unlashtirish muhim pedagogik shartlardan biridir. Shu bilan birga, auditoriyadan tashqari tarbiyaviy tadbirlar, ijtimoiy loyihalar, ko'ngillilar faoliyati, harbiy-vatanparvarlik yo'nalishidagi mashg'ulotlar talabalar ongida Vatanga sadoqat tuyg'usini mustahkamlashga xizmat qiladi. Vatanparvarlik tuyg'usining shakllanishida shaxsiy namuna omili ham muhim ahamiyatga ega. Professor-o'qituvchilarning fuqarolik pozitsiyasi, kasbiy mas'uliyati va Vatanga sadoqati talabalar uchun muhim tarbiyaviy omil bo'lib xizmat qiladi. Talabalar bilan olib boriladigan muloqotda ochiqlik, mustaqil fikrlashga undash va ijtimoiy muammolarga befarq bo'lmaslikka chaqirish vatanparvarlikni ichki ehtiyoj darajasiga ko'taradi.

Psixologik nuqtai nazardan, vatanparvarlik tuyg'usi shaxsning ijtimoiy identifikatsiyasi bilan chambarchas bog'liqdir. Talaba o'zini jamiyatning muhim a'zosi, davlat va xalq taqdiri bilan bog'liq shaxs sifatida anglaganida, uning fuqarolik faolligi va ijtimoiy mas'uliyati kuchayadi. Bu jarayon ongli tarbiya, ijtimoiy tajriba va refleksiya orqali bosqichma-bosqich shakllanadi. Ushbu tadqiqotning maqsadi — bo'lajak oliy ma'lumotli mutaxassislarda vatanparvarlik tuyg'usini shakllantirishga ta'sir qiluvchi omillarni aniqlash va ta'lim jarayonida qo'llanilishi mumkin bo'lgan samarali mexanizmlarni taklif etishdir.

Tadqiqot Materiallari va Metodlari

Ishtirokchilar

Tadqiqotda turli sohalarida tahsil olayotgan 60 nafar bakalavr bosqichi talabalari qatnashdi.

Ma'lumot yig'ish vositalari

Tadqiqot quyidagi metodlar orqali amalga oshirildi:

- Likert shkalasi asosida so'rovnoma;
- Yarim strukturalangan intervyular;
- Universitetdagi ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar monitoringi.

Tahlil usullari

Olingan ma'lumotlar deskriptiv statistika, korelatsion tahlil va sifat tahlili (tematik kodlash) orqali qayta ishlangan.

Triangulyatsiya usuli tadqiqotning ishonchliligini oshirish uchun qo'llandi.

NATIJALAR

Talabalar vatanparvarlikka bo'lgan munosabati

So'rovnoma natijalariga ko'ra:

• 78% talaba vatanparvarlikni bo'lajak mutaxassisning zarur kompetensiyasi deb hisoblaydi;

• 64% talaba ta’lim jarayonida vatanparvarlik bo’yicha amaliy faoliyatlar yetarli emas deb hisoblaydi.

Ta’lim muhitining o’rni

Tahlil jarayonida quyidagilar aniqlandi:

• O’quv dasturlarida milliy qadriyatlar keng yoritilgan yo’nalishlarda talabalarning vatanparvarlik darajasi 12–18% yuqori;

• Patriotik ruhdagi amaliy tadbirlar (muzeylar, tarixiy obidalar, ijtimoiy loyihalar) talabalarda milliy o’zlikni anglashni kuchaytiradi;

• Jamoaviy loyihalarda ishtirok etgan talabalar o’zlarining fuqarolik mas’uliyatini yuqoriroq baholadi.

Intervyular tahlili

Talabalar quyidagilarni eng samarali omillar sifatida qayd etdilar:

1. Motivatsion uchrashuvlar va ma’ruzalar;
2. Tarixiy faktlar asosida o’qitiladigan darslar;
3. Jamoaviy loyihalar orqali fuqarolik faolligini oshirish;
4. Yoshlar siyosati doirasidagi dasturlarda ishtirok.

Muhokama

Tadqiqot natijalari shuni ko’rsatadiki, vatanparvarlikni shakllantirish uchun faqat nazariy bilim berish yetarli emas. Ta’lim amaliy faoliyat va ijtimoiy jarayonlar bilan uyg’unlashganda samaradorlik yuqori bo’ladi.

Universitet muhitidagi patriotik tarbiya quyidagi tamoyillarga asoslanishi lozim:

• Integratsiyalashgan yondashuv: dars jarayoni, amaliyot va tarbiyaviy faoliyat bir butun tizimda ishlashi;

• Kompetensiyaviy model: vatanparvarlikni shaxsiy va kasbiy kompetensiya sifatida shakllantirish;

• Interfaol metodlar: munozara, case-study, loyiha asosida o’qitish;

• Milliy merosdan foydalanish: tarixiy shaxslar, qadriyatlar, madaniy obyektlar asosida ta’lim berish.

Tadqiqotning cheklovlari ham mavjud: namunaviy tanlov faqat bitta oliy ta’lim muassasasi bilan cheklangan. Kelgusida tadqiqot geografiyasini kengaytirish zarur.

XULOSA

Xulosaga ko’ra, bo’lajak oliy ma’lumotli mutaxassislar orasida vatanparvarlik tuyg’usini shakllantirish kompleks, tizimli va zamonaviy yondashuvlar orqali amalga oshirilishi lozim.

Tadqiqot natijalariga tayangan holda quyidagi tavsiyalar beriladi:

1. O’quv dasturlariga vatanparvarlik kompetensiyalarini muntazam integratsiya qilish;
2. Talabalarni amaliy, loyihaviy va ijtimoiy faoliyatlarga keng jalb etish;
3. Universitetlar hamkorligida patriotik yo’nalishdagi tadbirlarni ko’paytirish;
4. Milliy qadriyatlar va tarixiy merosni zamonaviy usullar orqali yoshlar ongiga singdirish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat — yengilmas kuch. — Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
2. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. — Toshkent: O'zbekiston, 2021.
3. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. — Toshkent, 2023.
4. Qodirov B.R. Shaxs ma'naviy rivojlanishining psixologik asoslari. — Toshkent: Fan, 2016.
5. G'oziev E.G. Umumiy psixologiya. — Toshkent: O'qituvchi, 2018.
6. Abdurahmonov A.X. Oliy ta'lim tizimida vatanparvarlik tarbiyasining pedagogik asoslari // Pedagogik ta'lim. — 2020. — №4. — B. 45–49.
7. Yuldashev B.S. Talaba yoshlarning fuqarolik mas'uliyatini shakllantirish masalalari // Ta'lim va tarbiya. — 2019. — №2. — B. 63–67.
8. Sodiqov H.S. Globallashuv sharoitida yoshlar ma'naviy tarbiyasining dolzarb muammolari. — Toshkent: Akademnashr, 2020.

Global
Science
Publication